

COM QUI PASSA PEL FOC

TESTIMONI

ALEJANDRO DAUSÁ

Argentina-Bolívia

El 17 de setembre de 2004 vaig anar al cementiri de San Vicente, a la ciutat de Còrdova. M'acompanyaven la Joan i en Daniel. Amb veu entallada, ell va llegir el passatge del profeta Ezequiel que relata la singular visió dels ossos secs. Estàvem sobre el lloc on s'havia identificat a mitjans dels anys 80 la primera fosa comuna. En vam recórrer dues més, obertes aquells dies. Damunt d'una d'elles, i per tal que no la descobrissin, els militars hi van construir el crematori d'aquella necròpolis el 1978. Els especialistes de l'Equip Argentí d'Antropologia Forense calculen que hi ha restes de més de dues-centes persones. Molts esquelets estan complets, uns quants amb restes de roba. A tots els varen llançar allà en diferents mesos de l'any 1976. Se n'han identificat pocs. Vaig tenir una inefable sensació de proximitat afectuosa amb aquests éssers sense nom. Vaig imaginar les seves cares, els seus somnis, els seus amors, les seves lluites, els seus turments, el seu dolor i estupor abans de la mort. Com expressa el P. Quito Mariani en el seu llibre autobiogràfic, "els vaig demanar perdó per no haver mort amb ells".

L'agost de 1976 vaig ser segrestat amb altres estudiants de teologia entre els quals hi havia en Daniel. L'ordre era d'assassinar-nos. La Joan ens va salvar alertant amics i escapant de la pinça que es tanca-va damunt seu a l'Argentina. Des de l'exterior va fer in comptables gestions per garantir les nostres vides. Malgrat que el cas apareix en diversos llibres, mai s'havia denunciat formalment. Els tres ens trobem per fer-ho, juntament amb d'altres testimonis. Ens vam tornar a veure després de més de vint-i-vuit anys, en una setmana intensa de records, abraçades d'amics, testimonis judicials, peces totes d'un complex trencaclosques que avui encara hem de continuar completant. Tanquem un capítol en aquell cementiri solitari, i a manera de pacte amb els que no varen sobreviure.

L'any 2009 vaig tornar a Còrdova amb la meua filla. Vaig entrar amb ella a dos dels centres clandestins de detenció que avui són espais per a la memòria. Ja que bona part del temps de segrest hi vaig estar amb els ulls embenats, vaig intentar reconstruir els fragments d'imatges que conservo. A l'antic D-2

vaig observar amb detall el petit passadís anomenat *tramvia*, on vaig compartir diversos dies amb altres segrestats. En el camp de concentració La Perla vaig tornar a experimentar el particular silenci i els ecos del pati d'entrada (els llocs es carreguen amb la suma d'experiències humanes extremes –vaig tenir una sensació esfereïdora durant una visita que vaig fer al camp de Büchenwald el 1994, la mateixa calma sinistra del paisatge, la mateixa quietud ominosa). A La Perla vaig ser interrogat per un grup de militars que s'especialitzava en l'església catòlica. Ho feien des d'una teologia ultramuntana que sospitava de tot i de tothom, atorgant-se la possessió de la veritat i un poder diví sobre vides i morts.

La major part del temps de detenció la vaig passar en règim de confinament solitari i comunicació, en un pavelló de presos polítics d'una altra presó. Privat absolutament de qualsevol contacte i de la possibilitat de tenir cap objecte, els meus tresors es reduïen a quatre: un petit got de plàstic que em permetien omplir dos cops al dia amb aigua per veure, una llauna rovellada que emprava d'orinal, un clau que amagava convenientment a la paret, i un rosari rústic que m'havia confeccionat amb un trosset de fusta. Em servia per resar i caminar d'un costat a l'altre de la cel·la durant hores interminables, amb la finalitat d'esgotar-me i poder pal·liar la fred i conciliar el son, esquivant el neguit de les nits, en les quals es produïen la major part de les requises i trasllats.

No vaig tenir militància partidista. El meu delictes consistia en el compromís sociopastoral amb poblacions de barris marginats, d'acord a les propostes de l'Evangeli i els lineaments del Vaticà II i Medellín. Un dels meus interrogadors va ser explícit: jo no m'havia d'acostar a sectors empobrits, ja que aquesta mena d'acompanyaments els empoderava i, com a conseqüència, es tornaven perillosos.

Argentina va ser l'únic país sotmès a la doctrina de la Seguretat Nacional que va comptar amb l'enèrgic aval d'un poderós sector del clergat i la jerarquia catòlica, ocupat en proveir d'arguments filosòfico-teològics per justificar el projecte de represi-ó, genocidi, robament de nens i tortura. Aquesta

tasca va començar en realitat a la postguerra, amb l'assessorament tècnic de la missió militar francesa i el recolzament ideològic d'entitats com *Cité Catholique*, amb experiència en la submissió dels pobles argelí i indoxinès. Nombrosos autors es varen ocupar d'aclarir aquest tenebrós tema, destacant-ne l'àmplia i documentada investigació d'Horacio Verbitsky i els treballs del sociòleg jesuïta Gustavo Morello.

Es tracta de capítols horrorosos de la història nacional, que es varen intentar passar per alt per incapacitat o franca complicitat de diferents governs democràtics posteriors a l'etapa dictatorial inaugurada el 1976. Fa només pocs anys que s'han reobert causes i processos judicials, i per això molts botxins ja van morir en absoluta impunitat i en llibertat. Només s'ha condemnat un capellà militar a presó.

Un cop acabada la presó vaig patir l'exili. Després d'un parell d'anys vaig prendre la decisió de retornar, com a deure ètic envers la immensa porció del poble argentí massacrada que no comptava amb el recolzament confortador d'una congregació religiosa. Vaig redactar i firmar una carta amb còpies per a amics; una mena de testament/acomiadament en què assenyalava que qualsevol tropell que em succeís seria responsabilitat directa de la junta militar i el seu aparell de repressió, cosa que haurien de fer pública.

Vaig planificar una tornada alentida amb escales a Mèxic, Panamà i Brasil. D'una banda sentia l'imperatiu de retrobar-me amb profunditat amb Amèrica Llatina, les seves gents, els seus aromes, els seus colors, les seves cultures. D'una altra, un simple càlcul de possibilitats indicava que podia ser el meu darrer viatge. Vaig completar el trienni d'estudis teològics que em mancaven fins a l'ordenació com a sacerdot. Malgrat l'hospitalitat dels germans de congregació, vaig abrigar molt de temps la sensació de ser part de dues experiències de les quals ningú en volia parlar: la de les opcions de vida i tasca pastoral, i la del segrest i presó. Percebia una incomoditat manifesta quan intentava explicar o descriure alguna cosa de tot allò, o bé la invitació més o menys cordial a canviar de tema. Com a conseqüència, em vaig autocensurar durant anys. A això s'hi va sumar el sentiment de culpa per estar viu, quan milers no havien aconseguit escapar.

El que es coneix com a "Cas de la Comunitat de la Salette" en l'àmbit religiós ("Cas Weeks i "Cas Frare" per a les forces repressives) constitueix al meu parer

una refutació fàctica de dos arguments que continuen esgrimint alguns sectors fins i tot després de trenta-cinc anys.

En primer lloc, desmenteix absolutament que el cop de març de 1976 es fes amb la finalitat de combatre les organitzacions armades d'esquerra. Ans al contrari, revela que la repressió sistemàtica i vasta es va planificar i dirigir per trencar possibles àmbits crítics, fins i tot en sectors socials ideològicament distants, amb l'objectiu d'imposar un projecte que necessitava de la desmobilització i l'atemoriment generalitzats com a condició per garantir el saqueig de l'economia nacional. El nostre grup estava condemnat a mort abans de qualsevol investigació; es tractava simplement de l'escarni exemplificador seleccionat contra un sector dels religiosos de la regió de Còrdova, i només la suma de circumstàncies fortuïtes va revertir el nostre destí.

En segon terme, contradiu i alhora desemmascara la fal·laç estratègia difosa, animada i sostinguda per un important sector del bisbat catòlic, que insistia en la importància de no difondre ni reclamar públicament pels casos de segrest, tortures o desaparicions. Quan les denúncies es realitzaven a l'exterior del país se les acusava, a més, d'antipatriotisme. El més greu de tot és que en els anys de plom la Conferència Episcopal Argentina era amb alta probabilitat l'única instància que hagués pogut frenar la repressió. No només no ho va fer, sinó que va desanimar de moltes maneres qui ho va intentar. Com he expressat, fins i tot algunes de les seves figures més poderoses i influents en l'àmbit castrense van avalar el genocidi amb supòsits filosòfics i teològics.

Durant com a mínim quinze anys no va passar dia sense que recordés de diverses maneres els successos del segrest i la detenció. Vaig patir amenaces velades i traves en tràmits legals relacionats amb els meus documents d'identitat. Pel que fa a la resta, van quedar instal·lats alguns hàbits i manies personal relacionats amb determinades situacions, sons, llocs. Haver "passat pel foc", d'acord al suggeridor símil paulí, em va obrir l'oportunitat de conèixer certes dimensions llòbregues de la nostra realitat llatinoamericana, però també per refermar la meua voluntat de continuar "compartint la sort amb els pobres de la terra".